

depozit. Zateni je bilo govora še o pravicah lastnikov filmskega materiala in arhivih, ki prejmejo kopije, vendar ne v depozit, pač pa v last, kot jim pripada po zakonodaji v posameznih državah. Problem pri enotnem obravnavanju zakonskega ali obveznega depozita je še v tem, da je tudi pri tem v različnih državah različna zakonodaja. Udeleženci so se tudi spraševali, kateri cilji so pomembnejši, čuvanje kulturne dediščine ali promocija nacionalne filmske produkcije in s tem širok dostop do hranjenega materiala. Razprave so potekale v več skupinah. Ena izmed njih je obravnavala tudi najnovejše avdiovizualne nosilce, s katerimi strokovno obdelujejo filme, na primer razne datoteke v mreži s širšimi prikazi filmske ustvarjalnosti in vprašanje, koliko pri tem upoštevati t.i. copyright. Udeleženci so ugotovili, da v svetu obstajajo poleg nacionalnih še dve globalni zakonodaji, in sicer zakonodaja GATT ter nastajajoča Evropska konvencija o varstvu avdiovizualne dediščine, ki je tik pred podpisom in ki ima namen, da bi postala vzorec pravne poenotenosti na tem področju za vse dele sveta. Po tem predlogu Evropske konvencije lahko vsaka vlada izdela takšno zakonodajo, ki bo zavezala k depozitu čimširši spekter avdiovizualnega materiala, predvsem pa igrane, risane in dokumentarne filme. V primeru, da neka država nima zadostnih materialnih sredstev za zaščito vse svoje filmske dediščine, lahko predvidi sistem označitve različnih polj oziroma segmentov, ki bo zadovoljivo predstavljala to dejavnost. Za varovanje filmske kulturne dediščine lahko posamezna vlada določi enega ali več arhivov in jim za izpolnjevanje njihovih nalog zagotovi finančna sredstva. Zelo pomembna določila so tudi tista, po katerih mora producenti dati v obvezen depozit original ali drugo filmsko gradivo, s katerega se da izdelati kvalitetna kopija in to leto dni po končanju zadnje integralne verzije. Država da lahko tudi nalog za presnetje oziroma zaščito tudi tistega materiala, ki ni predviden za obvezen depozit, če smatra, da mu grozi uničenje. V opisani konvenciji je tudi veliko govora o prostovoljnem depozitu, za katerim naj bi, v smislu širšega ohranjanja kulturne filmske dediščine, težile vse države. Pri obeh depozitih, tako obveznem kot prostovoljnem, pa je seveda potrebno upoštevati vse medsebojne dogovore oziroma pogodbe med izročitelji in prevzemniki glede lastništva, hranjenja in izpasoje ter avtorskih pravic.

Pomemben del kongresa so bile tudi projekcije tako imenovanih "izgubljenih in zopet najdenih filmov", ki jih kot pomembne zaklade hranijo posamezni filmski arhivi ter filmov najnovejše produkcije. Izraelci so pokazali prvi Lumierov film o Palestini ter najnovejši izdelek Rona Havillia z naslovom *Fragments of Jerusalem* (*Fragments of Jerusalem*), v katerem je z najrazličnejšimi filmskimi tehnikami in zbiranjem ter kombinacijo različnih starejših posnetkov, fotoalbumov, filmskih obzornikov, razglednic, zasebnih video-posnetkov spregovoril o izginjanju starega načina življenja, o gradnji novega Jeruzalema. Skratka, uspelo

mu je ustvariti sago o mestu in družini v njem. Gostitelji so pripravili tudi večer v počastitev svojega največjega producenta Mordechaia Navona, ki je v zgodnjih šestdesetih letih popeljal izraelsko kinematografijo v sam svetovni vrh. Na tej slovesnosti so predvajali tudi njegov film *Luknja v mesecu* (*A hole in the moon*), ki ga je njegova družina poklonila filmskemu arhivu v Jeruzalemu, vključno s pripadajočimi avtorskimi pravicami! Prikazali pa so tudi novejša filma o njihovih osebnih in družbenih travmah, uboju Jicaka Rabina in težavah emigrantov, novih priseljencev v Izraelu. Med starejšimi filmi, ki jih je tudi izbrala posebna žirija, so bili pomembno zastopani zlasti francoski, angloameriški in nemški, poleg njih pa še japonski in indijski. Zasedanje generalne skupščine FIAF je bilo v Mednarodnem kongresnem centru v novem delu Jeruzalema. Na njem je Ivan Nenuanič prvič in osebno predstavil delegatom s cellega sveta dejavnost Arhiva Republike Slovenije.

V razpravi, ki je bila dokaj polemična, pa so se pokazale tudi nekatere razlike pri tendencah hitrosti širjenja organizacije oziroma omejevanju pri sprejemanju novih članov organizacije, ki naj bi združevala prvenstveno filmske arhive in kinoteke, torej le tiste, ki imajo filmsko in ne predvsem kakšno drugo gradivo. Pri zadnjem so bile mišljene videokasete in novejši nosilci slike in zvoka. Nedorečeno pa je ostalo tudi vprašanje večje pomoči filmskim arhivom in kinotekam, ki so revnejše tako materialno kot po količini hranjenega filmskega gradiva.

Lojz Tržan

40 let konservatorsko-restavratorske delavnice za papir in pergament

Konservatorji in restavratorji, ki rešujemo dediščino, ne ločujemo gradiv po vsebini, nas zanimajo predvsem materiali, njihove poškodbe in postopki reševanja ter materialnega varovanja.

Arhivsko in knjižnično gradivo je glede na snovi, na katerih je nastalo, med seboj tesno povezano, starejše je na pergamentu in papirju, mlajše na papirju in novejših nosilcih zapisov. Naštetih materialov pa služijo tudi likovnemu izražanju. Zato smo razstavo in katalog, ki smo ju pripravili v počastitev 40-letnice neprekinjenega delovanja konservatorsko-restavratorske delavnice, ki deluje pri Arhivu Republike Slovenije, poimenovali ZAPIS IN PODOBA, ohranjanje, obnavljanje in oživljanje dediščine na pergamentu in papirju.

Konservatorsko-restavratorska služba za gradivo na pergamentu in papirju se je tudi v Sloveniji, tako kot v večini evropskih držav, začela razvijati kmalu po 2. svetovni vojni.

Leta 1956 je bil pod vodstvom inž. Ljudmille KRESE v okviru tedanjega Muzeja narodne osvoboditve, danes Muzeja novejše zgodovine (Cekinov grad), ustanovljen restavratorski oddelek z namenom, da skrbi za konserviranje in restavriranje zlasti v vojni poškodovanega gradiva.

Ker sta bila interes in potreba po reševanju tako mlajšega kot starejšega gradiva tudi v drugih ustanovah, je oddelek kmalu opravljal storitve za številne arhive, knjižnice in muzeje po Sloveniji.

S 1. januarjem 1980 se je restavratorski oddelek muzeja, takrat že pod vodstvom inž. Nade ČUČNIK-MAJČEN, vključil v današnji Arhiv Republike Slovenije, se preselil v njegove preurejene prostore, se kadrovske okrepil ter dobil dejanske možnosti za kvalitetnejše delo.

Danes poleg rednega dela skrbimo za izohranjevanje in strokovno izpopolnjevanje delavcev v oddelku, se posvečamo raziskovalnemu delu, kot delavnica odprtega tipa nadaljujemo z delom na področju preventivnega varovanja in konservatorsko-restavratorskih uslug za potrebe slovenskih ustanov in posameznikov.

Glede na to, da je v naših ustanovah še vedno veliko ogroženega gradiva, je naša naloga, da skupaj z arhivisti, knjižničarji, kustosi, galeristi in drugimi varuhi izberemo in določimo prioriteto reševanja posameznega gradiva, konkretni postopki konserviranja in restavriranja so prepuščeni strokovni odločitvi restavratorja.

Skrb za pogoje hrambe, za ustrezne prostore in opremo pa je v večji meri v pristojnosti širše družbe, ki pa na žalost pogosto nima prevelikega posluha za tovrstne naložbe.

Ker restavratorjevo delo navadno poteka v diskretni oddaljenosti od javnosti, smo ob jubileju, ki ga letos praznujemo, pripravili dve prireditvi: razstavo in simpozij. Z njima smo želeli predstaviti našo dejavnost, obenem pa tudi opozoriti na pomen preventivnega varovanja, zlasti:

* starejšega gradiva: srednjeveških kodeksov, pergamentnih listin, pečatov, rokopisnih in tiskanih knjig, zemljevidov, načrtov

* mlajšega gradiva, nastalega v tem stoletju: fotografij, načrtov na transparentnih papirjih, likovnih del ter spisovnega in tiskanega gradiva na različnih vrstah papirja

Starejša pisna in likovna dediščina je že sama po sebi zaradi unikatnosti in uporabljenih materialov dragocena in spoštovanja ter varovanja vredna, vendar je v naših zbirkah še vedno preveč gradiva, ki čaka vsaj na najnujnejšo zaščito in primernejše prostore.

Mlajše gradivo, predvsem tisto nastalo ob koncu 19. stol. in v tem stoletju, pa zaradi občutljivosti, manjše obstojnosti in ninožičnosti predstavlja za konservatorje, restavratorje in varube zbirk največ izzivov in strokovnih težav.

Jedert Vodopivec

Mednarodni simpozij o konserviranju knjig in papirja, Cekinov grad, 3. - 5. Julij 1996

Za kolege restavratorje, arhivarje, knjižničarje, kustose in druge strokovnjake je bil organiziran tri-dnevni Mednarodni simpozij o konserviranju knjig in papirja, ki je sklenil razstavo.

Prvi tovrstni mednarodni simpozij v Sloveniji je potekal od 3. do 5. julija letos, prav tako v prostorih Muzeja novejše zgodovine v Ljubljani (Cekinov grad). Na njem je s prispevki sodelovalo 29 predavateljev, 12 domačih in 17 tujih strokovnjakov.

Dopoldne prvega dne je bil poudarek na temah, ki povezujejo konservatorsko-restavratorsko stroko z mejnimi področji.

Mojea Grabnar iz Arhiva Republike Slovenije je predstavila Zgodovinski pregled konservatorsko-restavratorske dejavnosti na področju papirja in pergamenta na Slovenskem; Ivan Rebernik iz Vatikanske knjižnice je predavanje naslovil: Bo v spoznavnem svetu jutri še navzoč naš večeraj in naš danes?; France M. Dolinar iz Arhiva Republike Slovenije pa: Pergamentne listine, bogastvo ali breme nacionalne kulturne dediščine?; Nataša Golob z ljubljanske Filozofske fakultete je predstavila Želje in meje slovenske kodikološke terminologije; Peter Gumbert s filozofske fakultete v Leidnu je predavanje naslovil: Kodikološki opisi - zakaj kratki in zakaj obsežni?; Ivan Bogovič iz Restavratorskega centra Slovenije je končal s Prispevkom k slovenski restavratorski terminologiji. Popoldanski sklop je začel Josip Korošec iz Restavratorskega centra s predavanjem o Organizirani interdisciplinarnosti restavratorstva; Nada Čučnik-Majcen je v prispevku Načrtno ali naključno? predstavila razvoj slovenske restavratorske službe za papir in pergament; Helen Forde iz Public Record Officea iz Londona je prispevek nasloвила Politika varovanja; Ann Seibert iz Kongresne knjižnice v Washingtonu pa Izkušnje pri preventivi nesreč: Koga poklicati?.

Dopoldan drugega dne je bil posvečen problematiki konserviranja in restavriranja vezav in starejšega gradiva.

Carlo Federici z Centralnega instituta za patologijo knjige iz Rima je predstavil obsežen projekt: Italijanski popis srednjeveških knjižnih vezav; Konstantin Houlis z Tehnološko izobraževalnega instituta v Atenah pa Strukturo srednjeveških knjižnih vezav; Christopher Clarkson iz West Dean kolidža je pripravil predavanje: Varno razstavljanje in ravnanje s srednjeveškimi rokopisi in inkunabulami, Jiri Vnouček iz Narodne knjižnice v Pragi pa: Nove smernice na področju preventive in konserviranja v Narodni knjižnici Češke Republike; Jarmila Minarikova iz Slovaškega narodnega arhiva je predstavila Nekaj ugotovitev k restavriranju srednjeveških dokumentov na papirju, Jedert Vodopivec iz Arhiva Republike Slovenije pa problematiko Restavriranja inkunabul; Matija Štrlič z ljubljanske Fakultete za kemijo je podal zgodovinski razvoj marmoriranih papirjev.